

Hoofdstuk 1

EEN ARM MAAR RIJK GEZEGEND GEZIN¹

Dat hij ooit vier kinderen zou hebben, die allen de Heere zouden dienen, kon Henk Vergunst niet bedenken toen hij als eenentwintigjarige jongeman de deur van zijn ouderlijk huis in Leiden achter zich dichttrok. En dat twee van die kinderen eens predikant zouden worden, kwam al helemaal niet in zijn gedachten op. Sterker, hij zou er ook niet aan willen denken. De godsdienst kon hem niet bekoren. De wereld trok hem meer. Daarom ging hij zijn eigen weg, ver van huis naar de Betuwe. Met de trein naar Tiel en dan te voet naar Opheusden. Daar vestigde hij zich in juni 1893 als kleermaker.

Het godsdienstig klimaat thuis had Henk Vergunst al langer als beklemmend ervaren. Vader Arie Vergunst² en moeder Maria Selier waren overtuigd hervormd en gaven hun kinderen een gedegen opvoeding. Vader moest als smid hard werken om zijn gezin te onderhouden. Maar het ging hem en zijn vrouw niet alleen om maatschappelijk

De grootouders van Arie Vergunst: Arie Vergunst (1846-1914) en Maria Selier (1848-1932).

succes. Het geestelijk welzijn van hun kinderen had alle aandacht. Zij beschouwden dat als hun ouderplicht. Bij de doop hadden ze immers beloofd hun kinderen naar de Bijbelse leer op te voeden.

Bovendien zagen Arie en Maria Vergunst in hun eigen gezin dat het leven ernstig was, én kort. Vijftien kinderen kregen ze, maar negen van hen stierven al heel jong. Henk, die op 15 januari 1872 was geboren, had bijna al die sterfgevallen van broertjes en zusjes bewust meegemaakt. Het verdriet en de rouw zorgden ervoor dat er vaak een drukkende sfeer in het gezin heerste. De klem van de eeuwigheid werd gevoeld. Henk had er genoeg van – en vertrok.

Roepstemmen

In Opheusden kreeg hij echter ook roepstemmen. Nog maar goed een maand na zijn verhuizing ontving hij het bericht dat zijn broertje Pieter op achtjarige leeftijd was overleden.³ Henk wist dat Pieter, hoe jong hij ook was, vaak had nagedacht over het dienen

van de Heere. Eens vroeg hij aan zijn moeder: ‘Wie heeft lust om de Heere te vrezen?’ ‘Nou?’ vroeg moeder Vergunst. ‘Ik, mama,’ zei Pieter vrijmoedig. Voor de jongen zelf kwam het sterven op 1 augustus 1893 niet onverwacht. Enkele weken daarvoor stond hij in de huiskamer voor het raam en zag op de Zuidsingel in Leiden een begrafenisstoet voorbijgaan. ‘Als ze weer voorbij komen, brengen ze mij naar het graf’, zei hij. En dat gebeurde. Het bericht van zijn heengaan raakte Henk. Maar toch verdween die indruk weer naar de achtergrond. Het sterven van zijn broer-

Pieter Vergunst stierf op achtjarige leeftijd.

tje was niet het enige dat Henk bij de ernst van het leven bepaalde. In Opheusden hoorde hij over kinderen van God, zoals Willem en Antje van Dorland, Barend Jordaan en Jan Weijman.⁴ Zij behoorden weliswaar tot een afgescheiden groep, maar heel het dorp wist dat zij de Heere vreesden. De jonge Vergunst zag dat deze mensen niet alleen tweemaal per zondag naar de kerk gingen, maar bovendien doorde-weeks samenkwamen om met elkaar te spreken over de dienst van de Heere. Hij vond deze gezelschappen maar merkwaardig; soms riepen ze bij hem zelfs de spotlust op.

Aan dit leven in de wereld kwam plotseling een eind toen Henk een stukje papier van straat oprapte, waarop een Bijbeltekst stond. Dat Woord sloeg bij hem naar binnen. Hij zag in te moeten sterven, maar wist dat hij niet kon sterven. Hoe kon hij met zo'n zondig leven achter zich voor God verschijnen? Dat was onmogelijk.

De innerlijke onrust deed Henk Vergunst naar vrede zoeken. Hij las veel in de Bijbel en in goede boeken. Hij werd een trouw kerkganger en zocht het gezelschap van vromen. Zo kwam hij bij mevrouw Johanna Catharina van Dronkelaar-Monhemius.⁵ Het was bekend dat ze van harte de Heere diende, ondanks dat haar leven was getekend door moeite en verdriet. Tweemaal was ze al getrouwd geweest. Haar eerste man, Arie Pruijzers, was in 1876 gestorven na vier jaar huwelijk. In 1894 was haar tweede man, Gerhard van Dronkelaar, op veertigjarige leeftijd overleden. Met drie kinderen, één uit haar eerste en twee uit haar tweede huwelijk, bleef ze achter.⁶ Bij haar ging Henk Vergunst nogal eens langs.

Huwelijk

Mensen uit Opheusden dachten dat de jonge Vergunst geregeld bij mevrouw Van Dronkelaar-Monhemius op bezoek ging, omdat hij belangstelling had voor haar oudste dochter. Wat leeftijd betreft lag dat voor de hand. Maar al spoedig bleek dat Vergunst er vooral graag kwam vanwege de geestelijke band die hij had met de moeder des huizes. Wederzijdse genegenheid leidde er toe dat de 24-jarige Henk Vergunst op 15 januari 1896 – zijn verjaardag – trouwde met Johanna Catharina Monhemius, die op dat moment 47 jaar was. Ze ontvingen niet de kinderzegen, maar wel hadden ze samen nog enkele jaren te zorgen voor de kinderen die Johanna Catharina al had.

Bijna 25 jaar was het echtpaar Vergunst-Monhemius getrouwd, toen in het voorjaar van 1920 mevrouw door een ziekte bedlegerig werd en

verzorging nodig had. Daarvoor kwam de 25-jarige Floortje Roelofsen in huis. Met veel toewijding verzorgde ze de zieke, die echter op 23 augustus 1920 overleed, 71 jaar oud.

Zakelijke zorgen

Door het sterven van zijn vrouw stond Vergunst er alleen voor om leiding te geven aan de zaak waar hij door zijn huwelijk in terecht was gekomen. Gerhard van Dronkelaar, de tweede man van Johanna Catharina Monhemius, was eigenaar van een sigarenfabriek in Opheusden. Onder zijn leiding was dit bedrijf uitgegroeid tot een van de belangrijkste werkgevers van het Betuwse dorp. Er werkte in de hoogtijdagen van het bedrijf bijna honderd man personeel.

Na het overlijden van Gerhard van Dronkelaar had zijn weduwe het bedrijf voortgezet. Toen ze met Vergunst trouwde, kwam deze in de leiding van de fabriek. Voor hem was dat een forse overgang: van kleermaker naar fabrikant. Behalve dat het een hele opgave was om de noodzakelijke vakkennis op te doen, moest hij zich de vaardigheid eigen maken om leiding te geven. Dat viel niet mee. Weliswaar was

Personeel van de sigarenfabriek van Van Dronkelaar, met geheel rechts directeur H. Vergunst.

Vergunst een man die doorgaans vrijmoedig zijn mening gaf, maar het motiveren en waar nodig corrigeren van medewerkers ging hem niet goed af. Zijn omgeving constateerde dat hij zelf keihard werkte, terwijl de fabrieksarbeiders onvoldoende presteerden.

De bedrijfsmatige achteruitgang van de fabriek was niet alleen te wijten aan een minder goede manier van leiding geven. De internationale concurrentie in de tabakshandel nam rond 1920 fors toe. Ondanks alle inspanningen ging het bedrijf in juli 1921 failliet.⁷ Enkele maanden later, in november 1921, werd niet alleen de fabrieksinventaris maar tevens de huiselijke inboedel van Vergunst in het openbaar verkocht.⁸

Vurig gemeenteraadslid

Voor Vergunst moet dit heel pijnlijk zijn geweest. Uit de inventarislijst van de inboedel die de notaris maakte voor de publieke verkoop, blijkt dat hij en zijn overleden vrouw mensen op stand waren geweest. Zij werden gerekend tot de welgestelden van de Betuwe. Bovendien stond Vergunst niet alleen bekend als eigenaar van de sigarenfabriek, maar ook als lid van de gemeenteraad; en daar was hij bepaald geen kleurloos lid. Vooral door zijn forse uitspraken en opvallende voorstellen wisten de mensen heel goed wie Vergunst was. Zo stelde hij op 2 september 1919 voor om de raadsvergaderingen voortaan met gebed te openen. Het college van burgemeester en wethouders was voorstander van het gebed, maar waarschuwden in een pre-advies dat het al snel een dor formalisme zou worden, waarin de kern en pit van alle ware vroomheid gemist wordt. Het voorstel werd verworpen met vijf tegen zes stemmen.⁹ Vergunst was teleurgesteld en liet dat blijken ook. Al ging hij niet zover om, zoals eerder in 1917 tijdens een raadsvergadering was gebeurd, alle tegenstanders van een voorstel dat hij indiende uit te maken voor 'boze bolsjewisten.' Mede tegen de achtergrond van dit raadslidmaatschap was het voor hem een extra diepe weg om failliet te gaan. Later zei hij tegen een vriend: 'Het was bitter, heel bitter, maar ook nuttig.'

Opnieuw gehuwd

Na het overlijden van zijn vrouw was Floortje Roelofsen bij Vergunst in dienst gebleven als huishoudster. Zij deed haar werk met toewijding. Langzamerhand groeide er tussen beiden genegenheid, wat er uiteindelijk toe leidde dat ze op 4 juli 1922 in Dodewaard in het huwelijk traden. Was Vergunst eerst getrouwd geweest met een vrouw die 23

jaar ouder was, nu huwde hij een vrouw die 23 jaar jonger was dan hij. Ondanks dat leeftijdsverschil was er een diepe wederzijdse verbondenheid. Behalve oprechte liefde tussen man en vrouw, begrepen ze elkaar ook geestelijk goed.

Francina Everdina Florentina Roelofsen was geboren op 23 juni 1895 in de Betuwse buurtschap Hien als dochter van Evert Floris Roelofsen en Fransje Schimmel. Zij werd gedoopt in de Nederlandse Hervormde kerk, maar deed op 15 augustus 1915 belijdenis in de Gereformeerde Gemeente van Opheusden.¹⁰ Dat was de gemeente die van 1895 tot 1905 werd gediend door de jongste broer van haar vader, Hendrikus Roelofsen.¹¹ Floortje Roelofsen maakte deze keus voor de Gereformeerde Gemeenten met overtuiging, getuige het feit dat zij daar lid bleef toen zij in juli 1922 trouwde met de hervormde Henk Vergunst. Lang heeft het echtpaar Vergunst-Roelofsen niet meer in de Betuwe gewoond. In december 1922 gaf de kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente van Opheusden een attestatie af aan mevrouw Vergunst die toen al samen met haar man naar Rotterdam was vertrokken.¹² Daar werd hun eerste dochter, Marie¹³, geboren.

Leven in Leiden

Het verblijf in Rotterdam was kort. In juni 1923 vestigde het gezin Vergunst zich in Leiden. Voor vader Vergunst was dit een terugkeer naar zijn geboortestad, bekende grond dus. Voor zijn vrouw lag dat heel anders. Zij was opgegroeid op het platteland. In de Betuwe waren minder voorzieningen dan in Leiden, maar het leven in haar geboortestreek was rustiger. De bevolking daar verdiende de kost in het boerenbedrijf, in de fruitteelt of met ambachtelijk werk.

In Leiden werd op 22 januari 1926 Arie Vergunst geboren. Hij was het derde kind in het gezin. Na de oudste dochter Marie, hadden vader en moeder Vergunst in 1924 een tweede dochter gekregen: Fransje.¹⁴ Na Arie kwam in 1927 nog een zoon ter wereld, Evert Floris.

De familie woonde de eerste jaren aan het Levendaal. Na enkele jaren werd dit verwisseld voor een huis met winkel op de hoek van de Hooglandsekerk- Choorsteeg, tegenover de Hooglandse kerk. Hier begon Vergunst een sigarenwinkel. Dat was bepaald geen vetpot. Er was veel concurrentie. Op een inwonertal van 70.812 mensen telde Leiden in 1930 wel 140 tabakswinkels.¹⁵ Bovendien was er in de stad veel armoede. Nog erger werd het toen Nederland getroffen werd door de economische crisis van de jaren dertig. Die had ook in Leiden grote gevolgen.

*Woonhuis en winkel op de Hooglandsekerk
Choorsteeg in Leiden.*

Naar schatting was in 1936 een derde van de arbeiders in de stad werkloos.¹⁶ Consumenten hadden dus betrekkelijk weinig geld om uit te geven aan genotsmiddelen.

Maar Vergunst ging niet bij de pakken neerzitten. Via advertenties in het SGP-dagblad *De Banier* probeerde hij een agent te werven voor de verkoop van tabaksartikelen in Zeeland.¹⁷ En in maart 1933 begon hij een filiaal aan de Burgerdijkstraat 24 in Katwijk aan Zee.¹⁸

Stille armoede

Ondanks al die inspanningen bleven de inkomsten voor het gezin be-

perkt. Het leed in de jaren dertig stille armoede. Jaren later schreef de hervormde ds. A. Beens: 'De familie Vergunst behoorde niet tot de rijken en de edelen. Deze zin kan ik mij niet denken zonder de Paulinische connotatie uit 1 Korinthe 1:28: "En het onaanzienlijke van de wereld en het verachte heeft God uitverkoren, en wat niets is, om wat iets is teniet te doen".'¹⁹

Om enige aanvulling op het inkomen te verkrijgen verhuurden vader en moeder Vergunst een kamer aan een alleenstaande dame, van wie de gedachten minder waren geworden. Deze huisgenote werd verzorgd door moeder Vergunst. Behalve dat zij haar dagelijkse verzorging nodig had, moesten de kinderen aan het eind van de dag bij toerbeurt hun klusje doen. De vrouw zat de hele dag te breien, gewoon om bezig te zijn. Maar het resultaat van het breiwerk leek zagezegd nergens op. Omdat wol niet goedkoop was, moest een van de kinderen aan het eind van de dag het breiwerk uittrekken en de wol weer op een kluwen winden, zodat de vrouw de volgende dag weer van voren af aan kon beginnen.

Het gezin Vergunst. Vader H. Vergunst en moeder F.E.F. Vergunst-Roelofsen en hun kinderen (v.l.n.r.): Marie, Fransje, Arie en Evert Floris.

Materieel gezien was het lang niet altijd gemakkelijk. Maar in de soms moeilijke omstandigheden ervoeren vader en moeder Vergunst regelmatig heel duidelijk dat de Heere, op Wie zij al hun vertrouwen stelden, hen hielp. Zo was er op zeker moment geen dubbeltje meer in huis, terwijl dat nodig was voor de gasmeter. Dat betekende dat moeder Vergunst geen eten kon koken. Samen met de aanwezige kinderen bad oma aan de tafel om uitkomst, waarna ieder zijn bezigheden hervatte. Oma ruimde even later een kast op. Ze pakte een oude handtas op en daar rolde een dubbeltje uit.

Het was niet de enige uitredding. Er was een rekening van 25 gulden voor het ziekenhuis. Er was geen geld om die te betalen. 's Nachts schoof iemand een briefje van 25 gulden onder de deur door.

Vader Vergunst liep op een winterdag over de Haarlemmerstraat in Leiden met onvoldoende ondergoed aan zijn lijf. Hij legde deze nood in gebed voor aan de Heere. Thuisgekomen werd een postpakketje ontvangen van een oud familielid met twee onderbroeken en twee hemden met een briefje erbij dat hij of zij de kast aan het opruimen was en meende dat deze kleding in het gezin van Henk wel van pas zou komen. De Heere bevestigde: 'Eer u gebeden hebt, heb Ik u gehoord.'

‘De God van Elia leeft nog’, zei vader Vergunst tegen zijn kinderen. Vergunst en zijn vrouw beklemtoonden tegenover hun kinderen steeds dat het goed was de Heere te dienen en op Hem in alles hun betrouwen te stellen. Zo ging moeder Vergunst ook om met haar inkomsten. Elke week verdeelde ze het ontvangen geld in verschillende busjes: voor het gas, voor de bakker, voor kleding, voor de groenteman, enzovoort. Als de ontvangsten minder waren dan begroot, moesten er keuzes gemaakt worden. Hier wat beknibbelen, daar wat minder voor reserveren. Steeds weer was er de vraag: Wie van de winkeliers die ze nog moest betalen, zou nog enig geduld hebben? Maar één busje was buiten discussie: op de dienst des Heeren werd geen cent bezuinigd. Die ging voor.

Liefde tot de kerk

Vader en moeder Vergunst hadden de Heere hartelijk lief. Zij vreesden Hem eerbiedig. Zij namen hun ouderplicht om hun kinderen te onderwijzen in de voorzeide leer zeer ernstig. Daarbij was er wel een verschil tussen beide ouders. Vader Vergunst was een man die met vrijmoedigheid zijn mening gaf, zowel over wereldse als geestelijke zaken; moeder hield zich vaak stil. Maar bij beiden proefden de kinderen innige verbondenheid aan de Heere en Zijn dienst.

Bij hun vestiging in Leiden sloot het gezin Vergunst zich aan bij de plaatselijke Gereformeerde Gemeente.²⁰ Deze gemeente behoorde tot de oudste binnen het kerkverband. Ze was omstreeks 1852 gesticht. Toen de familie Vergunst zich bij deze gemeente voegde, werd ze gediend door ds. W. den Hengst.²¹

Met name voor vader Vergunst was de aansluiting bij de Gereformeerde Gemeenten een hele stap. Hij was hervormd opgegroeid, en hoewel zijn ouders de oude gereformeerde leer van harte liefhadden, zij had-

Exterieur kerkgebouw Gereformeerde Gemeente te Leiden.

den zich nooit bij de Gereformeerde Gemeente in Leiden aangesloten. Henk Vergunst had als jongen gezien dat de Heere in de Nederlandse Hervormde Kerk Zijn kinderen had. Mede daarom kon hij tot het eind van zijn leven niet dulden dat iemand de kerk waarin hij was geboren, in een kwaad daglicht stelde. Toen een klant dat eens probeerde te doen, omdat hij dacht daarmee bij Vergunst in het gevlei te komen, viel dat heel anders voor hem uit. Vergunst werkte hem binnen de kortste keren zijn winkel uit. Liever geen klanten dan afnemers die kwaad spraken van de Hervormde Kerk.

Gezelschappen

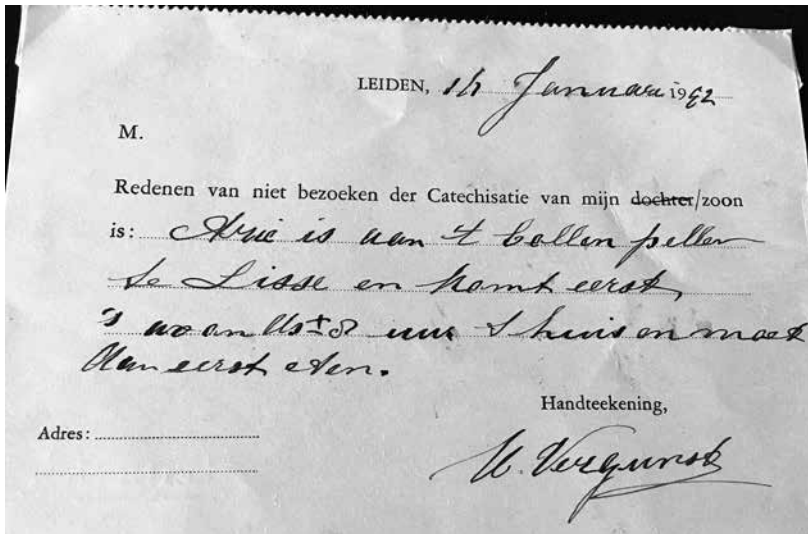
Vader en moeder Vergunst waren dus wars van iedere vorm van kerkisme. Ze hadden hun geestelijke vrienden in verschillende kerken. Bij hen thuis werden geregeld gezelschappen gehouden. Vromen, met soms zeer verschillende kerkelijke achtergronden, zochten elkaar op om samen te spreken over Gods leiding in hun leven. Onder de bezoekers waren Leidenaars, maar ook mensen van buiten de stad. De familie Bos uit Bleiswijk²² en Van den Heuvel uit Delft²³ waren regelmatige bezoekers. Er waren soms zelfs Zeeuwen aanwezig. Zo ging ouderling Arnoldus Snoep uit Wolphaartsdijk²⁴ elk jaar twee weken naar Leiden om bij de familie Vergunst te logeren en samen van hart tot hart te spreken.

Mensen die 's avonds door de Hooglandsekerk-Choorsteeg liepen, hoorden dan vanuit de woning van de familie Vergunst het psalmgezing klinken. En de vier kinderen, zo jong als ze waren, zaten stil te luisteren. Zij hadden respect voor deze mensen en hebben dat hun leven lang gehouden. Al constateerden ze achteraf, soms pas na jaren, dat er onder hen ook wel misvattingen waren. Maar de geur van deze liefdedienst snoeven ze al jong op.²⁵

Vader Vergunst

Vader Vergunst was doorkneed in de Schriften en in de werken van oude gereformeerde theologen, zoals Calvijn en Wilhelmus à Brakel. Daarbij had hij een zekere voorliefde voor de Engelse en Schotse puriteinen, zoals Bunyan, Owen, Boston en de Erskines. En niet te vergeten voor de Joden die christen waren geworden, zoals Da Costa en Capadose. De geschriften van deze oude vaders kende hij door en door.

Overigens was het niet altijd tot vreugde van de ambtsdragers dat Vergunst zo goed onderlegd was. Ouderlingen wisten dat hij kritische

Een melding van vader Vergunst dat zoon Arie niet op catechisatie kwam.

kanttekeningen kon plaatsen bij de preken die zij lazen. Meestal deed hij dat onder vier ogen, maar een enkele keer in het openbaar. Ouderling Van Egmond ervoer dat eens heel pijnlijk. Hij las een preek die begon met een voorafspraak. Daarna kwam de tekst met de uitleg. De gewoonte was dat de voorafspraak vóór het 'grote gebed' werd gelezen. Deze inleiding was op zekere zondag zo lang dat de indruk ontstond dat de eigenlijke preek al werd gelezen. Vergunst stoorde zich daaraan en ging op zeker moment staan. Hardop zei hij: 'Zou je niet eerst een zegentje vragen, jongen?'²⁶

Heel de gemeente wist dat Vergunst oprecht de Heere diende en zeker gaven had. Zowel kerkenraad als gemeente besepte echter ook dat hij niet geschikt was om als ambtsdrager te dienen. Daarvoor had hij een te bruisend karakter. Het ontbrak hem soms aan tact. Daar kwamen ook mensen buiten de kerkelijke gemeente soms achter. Toen hij zich eens in een volle bakkerswinkel niet correct door een winkelmeisje behandeld voelde, voer hij behoorlijk fel tegen haar uit. Boos liep hij weg. Maar toen hij eenmaal op straat was, besepte hij verkeerd te zijn geweest. Onmiddellijk maakte hij rechtsomkeert en terwijl er meer dan tien klanten in de winkel stonden, vroeg hij vergeving aan de winkeljuffrouw. Dat was kenmerkend voor vader Vergunst. Ieder die hem kende, wist dat hij fel kon reageren, maar daarna weer heel ootmoedig schuld kon bekennen als hij besepte dat hij te ver was gegaan.²⁷

Ook tegenover zijn kinderen kon vader Vergunst soms streng en heftig reageren. Ondanks dat voelden zij alle vier dat hun beide ouders hen bijzonder liefhadden. Daarbij viel wel het verschil op dat vader een stuk ouder was dan zijn vrouw. Moeder Vergunst was zeer gesteld op jongeren en probeerde hen, ondanks alle zorgen die er in de crisisjaren waren, een fijne jeugd te bezorgen. Ook toen de kinderen ouder waren, zette ze de deur open voor jongelui. Huize Vergunst was een trefpunt voor jongeren. Vader vond de drukte soms wat lastig.

En de kinderen? Die vonden het tegenover vrienden niet gemakkelijk om een oude pa te hebben. Dat bleek bijvoorbeeld uit een heftige woordenwisseling tussen pa en Arie toen deze een jaar of vijftien was. Hij wilde niet onder begeleiding van zijn vader naar een bijeenkomst van school. Zijn vrienden moesten hem vooral niet kunnen nadragen dat hij aan de hand van 'opa' over straat ging. Na een stevige discussie tussen vader en zoon ging Arie alleen naar school. Jaren later had hij nog spijt van dit onheuse gedrag tegenover zijn vader.

Gedegen opvoeding

Hoewel het geld er eigenlijk niet voor was, spanden vader en moeder Vergunst zich tot het uiterste in om te zorgen dat hun kinderen goed voorbereid de maatschappij in gingen. Arie bezocht de mulo en na het

Arie Vergunst op de hbs.

behalen van zijn diploma ging hij door naar de hbs. Floor mocht zelfs naar het gymnasium – wat overigens geen onverdeeld genoegen was. Daar zat hij te midden van kinderen van welgestelde families in een colbert dat gemaakt was uit een jas van zijn vader. Zijn moeder had de stof binnenste buiten gekeerd en er een ‘nieuwe’ jas van genaaid. Maar dat was op zich het ergste nog niet. Problematischer was dat Floor, die langere armen had dan zijn vader, een jasje droeg met veel te korte mouwen. Als hij daarmee werd geplaagd, droeg Floor dat in stilte. Hij wist dat zijn ouders elke cent moesten omkeren om hun kinderen te laten leren. Daarom mopperde hij niet. De beide dochters werden opgeleid tot verpleegster.

Nóg belangrijker voor vader en moeder Vergunst was het geestelijk welzijn van hun kinderen. Het was hun dagelijks gebed of zij de Heere mochten leren kennen. En vader had het vertrouwen dat dit zou gebeuren. De Heere had hem beloofd dat zijn kinderen Hem oprecht zouden dienen en dat Hij ook Zijn naam zou planten in zijn verdere nageslacht. Dat was voor Vergunst een groot wonder dat uit hem, die in zijn jeugd het verkeerde pad op wilde, kinderen waren voortgekomen die het verlangen in hun hart hadden om in de wegen van de Heere te gaan.

Oorlogsjaren

Voor Arie en Floor Vergunst was het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog aanvankelijk een sensationeel gebeuren. Als tieners keken zij in de meidagen van 1940 hun ogen uit. Maar spoedig merkten zij dat de Duitse bezetting een juk was. In het late najaar van 1940 bleek dat de Duitsers hard konden optreden tegen elke vorm van verzet. Nadat de Leidse hoogleraar Cleveringa op 26 november op de universiteit zijn beroemd geworden protestrede tegen het ontslag van Joodse docenten had uitgesproken en studenten daaraan adhesie betuigden, besloot de bezetter om de Leidse universiteit te sluiten. Het vertrouwde beeld van jolige of parmantige studenten verdween uit de Leidse straten.

Ingrijpender waren de maatregelen die de Duitsers namen tegen de Joden. De stad Leiden kende een betrekkelijk kleine Joodse gemeenschap waardoor de anti-Joodse maatregelen minder opvielen dan in een stad als Amsterdam. Maar het gezin Vergunst hoorde en las genoeg over de anti-Joodse politiek van de bezetter. De familie was diepgeschokt toen ze op 17 maart 1943 hoorden dat de 51 kinderen en hun begeleiders uit het Joodse weeshuis in Leiden werden weggevoerd. Vader Vergunst

droeg de zonen en dochters van Abraham dagelijks op in zijn gebed. Hij voelde zich diep verbonden aan de beminden om der vaderen wil en wist dat er nog onvervulde beloften waren voor het oude bondsvolk. Voor het gezin Vergunst verliepen de eerste jaren van de Duitse bezetting zonder al te grote problemen. Dat veranderde de tweede helft van de bezettingstijd. Arie en Floor liepen de kans om naar Duitsland gestuurd en daar te werk gesteld te worden. Naarmate de tijd vorderde, werd het voor hen steeds gevaarlijker om zich op straat te begeven.

Toch trokken de jongens Vergunst van tijd tot tijd de stad uit om bij bevriende boeren wat voedsel te bemachtigen. Dat was niet zonder gevaar. Zo waren zij eens aangeland op de boerderij van de familie Van Dorp bij Zoetermeer, toen daar plotseling een groep Duitse soldaten het erf opstormde. Samen met enkele andere jongens, onder wie Henk Rijksen, de latere predikant, en zijn broer Huib, zochten ze snel her en der een goed heenkomen. Op dat moment verbleef juffrouw De Bruin²⁸ uit Rotterdam bij de familie Van Dorp.

Arie Vergunst.

Deze godvrezende vrouw had een broze gezondheid en lag op een bed in de voorkamer. Terwijl de soldaten zich over het erf verspreidden, stapte een officier de voorkamer binnen en eiste dat mevrouw De Bruin zou opstaan. Maar juffrouw De Bruin bleef liggen. Juffrouw De Bruin was onderwijzeres geweest en sprak een mondje Duits. 'Ich bin krank', zei ze. Ze vroeg of de officier wilde gaan zitten. Wonderwel deed hij dat. Kennelijk raakte hij onder de indruk van haar vastberadenheid. Toen ging ze vertellen wie God voor haar was en hoe Hij in haar leven was gekomen. Hoe Hij haar te sterk geworden was. De officier hoorde het even aan, liep vervolgens naar het raam, schoof dat open en floot. Meteen kwamen de soldaten aanhollen. Hij gaf hen opdracht om buiten bij het open raam te gaan staan om zo te kunnen horen wat juffrouw De Bruin vertelde. Dat gebeurde. Ondertussen raakte die officier van wat hij hoorde zó onder de indruk dat tranen zijn ogen vulden. Hij huilde als een kind. Toen juffrouw De Bruin was uitverteld, zei hij bewogen: 'Je spreekt net dezelfde taal als mijn moeder, maar die Führer, die Führer...!' Niemand werd gearresteerd. Er werd verder geen huis-

zoeking gedaan. De hoge Duitser ging keurig via de voordeur het huis uit, en vertrok met zijn manschappen. De vier Leidse jongens konden veilig naar huis.²⁹

Voor Arie en Floor was het in het voorlaatste oorlogsjaar 1944 raadzaam om enige tijd uit Leiden te vertrekken. De Duitsers voerden de druk op. Ze hielden geregeld razzia's. Huiszoekingen waren aan de orde van de dag. De broers vonden via familie van hun moeder een onderduikadres op een boerderij in Dodewaard. Om hun tijd door te komen, hielden de onderduikers 's avonds een soort wedstrijd in het houden van toespraken. Steeds moest een van hen, staande op een tafel, een toespraak houden over een nietszeggend onderwerp. Arie won vrijwel altijd. De gastheer wist het toen al: Deze spreker zal eens predikant worden. Arie zat ook enige tijd ondergedoken bij de familie Oudshoorn in Voorschoten.³⁰

Verder zonder vader

In de loop van 1944 keerden Arie en Floor terug naar huis. Overdag begaven ze zich niet op straat en als er onraad dreigde, kropen ze achter een kast waar een schuilplaats was gemaakt.

Mogelijk had deze terugkeer naar het ouderlijk huis te maken met de ernstige ziekte waaraan vader Vergunst leed. Zijn ziekbed zou zijn sterfbed worden. Moeder verzorgde vader overdag. Arie en Floor deden dat 's nachts. Elektriciteit was er toen niet meer. Daarom draaiden de jongens met de hand het voorwiel van een oude fiets rond om zo toch wat licht te hebben. Later zorgde het

Vader en moeder Vergunst halverwege de oorlogsjaren.

stadsbestuur voor kaarsen. Tijdens die nachtelijke uren had Arie vaak indringende gesprekken met zijn vader, die hem zijn leven lang zijn bijgebleven. Hij had een sterke band met hem.

Over dit sterfbed vertelde hij later in een toespraak tijdens een jongerenbijeenkomst, zonder daarbij de naam van zijn vader te noemen. 'Ik heb aan het sterfbed van die man gestaan. En die man (...) had een ontzettend smartelijk levenseinde. Het was nog in de oorlogsjaren, kort voor het einde daarvan. Hij leed aan de ziekte waaraan veel mensen sterven, waartegen geen kruid gewassen schijnt. Welnu, die man leed daaraan op een buitengewoon smartelijke wijze; hij kreunde onder het ontzaggelijke lijden. Die erbij gestaan hebben, waren er mee begaan. (...) Dan sta je te denken: nu zal die man wel eens gaan vertellen, zo'n leven. Een oprecht kind van God. Weet je wat hij tegen me zei? Hij zei: "Wat ben ik toch blij dat het gebeurd is, 51 jaar geleden. Als het nu nog moest gebeuren, dan kon het niet meer, want mijn lichaam houdt me zó bezig dat ik nog nauwelijks gedachten wijden kan aan de Heere en aan wat in mijn leven nodig zou zijn." Dat is niet altijd zo gebleven, want die man is met blijde vrede en vreugde ingegaan. In zijn allerlaatste ogenblik, toen ik aan dat smartelijk sterfbed stond, zei hij dat.'³¹

Vader Henk Vergunst overleed op 17 april 1945. Toen hem kort daarvoor werd gezegd dat hij de bevrijding van de Duitse bezetter niet meer zou meemaken, zei hij: 'Ik ga mijn eeuwige bevrijding tegemoet. En ... eerder.' Zijn laatste opdracht aan zijn kinderen was: 'Vergeet de God van je vader niet.'³² Die woorden bleven haken bij alle vier, maar zeker ook bij Arie.